

Ikäystävällisemmän Euroopan tiellä

1. Mitä ikäystävällisyydellä tarkoitetaan?

Euroopan väestö ikääntyy nopeaa tahtia. Siinä, missä yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä vuonna 2016 oli 19,2 prosenttia, sen ennustetaan olevan vuonna 2060 jo 29 prosenttia.

Elinajan odote on eurooppalaisilla naisilla 83,3 ja miehillä 77,9 vuotta. Sama suhde ei kuitenkaan siirry terveiden elinvuosien odotteeseen, jossa luvut ovat lähempänä toisiaan. Ikääntyvät naiset sairastavat miehiä enemmän. Esimerkiksi muistisairauden kanssa elää Euroopassa lähes 10 miljoonaa ihmistä, joista yli 6,5 miljoonaa on naisia.

Euroopalla on vielä matkaa aitoon ikäystävällisyyteen. Ihmisten ikääntyessä ryhdymme herkästi, usein hoivan ja kykenemättömyyden nimissä, kohtelemaan heitä tavoilla, jotka rikkovat ihmisen itsemääräämisoikeutta. Esimerkiksi muistisairaus yksin ei saa olla peruste pakkokeinojen käyttöön. Hoivassa ja huolehtimisessa tulisi aina panostaa sellaisiin toimiin, jotka takaavat ihmisarvon säilymisen.

Ikä on mielivaltainen peruste eriarvoistaa ihmisiä: ikäihmiselle tai muistisairaalle kuuluvat samat oikeudet kuin muillekin. Jokaisella on oma tahto ja käsitys siitä, mikä on heille itselleen hyväksi – olipa kyseessä minkäikäinen ihminen tahansa. Hoitajilla ja muilla ikääntyvien ympärillä toimivilla tulisi olla velvoite selvittää potilaan mielipide.

Ikäystävällisyys liittyy myös moneen muuhun yhteiskunnan osa-alueeseen, ei ainoastaan sosiaali- ja terveyspalveluihin. Esimerkiksi elinympäristöjen tai verkkopalvelujen suunnittelussa pitäisi aina huomioida erilaiset ihmisryhmät.

Kuva. *Europarlamentaarikko Sirpa Pietikäinen.*

Erilaisten käyttäjien, myös vammaisten tai ikäihmisten, olisi päästävä mukaan suunnittelemaan kaupunkeja ja palveluja jo niiden valmisteluvaiheessa. Palveluiden paras asiantuntija on käyttäjä itse, ja vain häntä kuuntelemalla palvelut vastaavat aidosti ihmisten tarpeisiin. Ihmisen kyky asettua toisen ihmisen kenkiin on rajallinen. Siksi meidän täytyy kuunnella kokemusasiantuntijoita siitä, miten palvelut, tuotteet, elinympäristöt ja digipalvelut ovat oikeasti esteettömiä ja saavutettavia jokaiselle.

2. Ikäihmisten oikeudet Euroopan parlamentissa

Esteettömyyttä EU on auttanut myös lainsäädännöllä, kun EU:n esteettömyysdirektiivi tuli voimaan vuonna 2019. Seuraavaksi tarvitsimme EU:lle horisontaalisen syrjinnänvastaisen direktiivin, joka on ollut teossa vuosikausia. Syrjinnänvastaisella direktiivillä paikkaisimme porsaanreikiä ja koloja, joita EU:n nykyisessä, pirstaloituneessa syrjinnänvastaisessa lainsäädännössä on. Syrjinnänvastainen direktiivi toisi kaikki väestön osat ja kaikki yhteiskunnan osat alueet syrjintäkiellon piiriin, jolloin EU voisi puuttua jäsenvaltioiden syrjiviin käytäntöihin. Tällä hetkellä EU-lainsäädäntö kieltää syrjinnän vain työelämässä sekä tavaroiden ja palvelujen saavuudessa, kun on kyse sukupuolten yhtäläisistä oikeuksista.

Moni näistä asioista muuttuu todellisuudessa vasta, kun muutos tapahtuu meidän ihmisten korvien välissä. Olemme tottuneet tekemään asioita tietyllä tavoin, ja usein asioiden – esimerkiksi sosiaalipalvelujen – järjestäminen uusin tavoin vaatii rohkeaa ajattelua laatikon ulkopuolella. Esimerkiksi tarvelähtöiset ja henkilökohtaisesti räätälöidyt palvelut nähdään surullisen usein pelkkänä kulueränä, vaikka huolellinen selvitys siitä, millaista tukea ihminen tarvitsee ja millaiset kotona pärjäämisen edellytykset hänellä on, voi todellisuudessa johtaa aiempaa paljon tehokkaampaan resurssien käyttöön. Kaikki ihmiset eivät tarvitse buffetpöydästä jokaista laatua, vaan haluavat valita itselleen parhaiten sopivat.

Euroopan parlamentissa sosiaalinen Eurooppa ja sen mukana ikääntyvät yhteiskunnat ja ikäihmisten tarpeet ovat vaalikaudella 2019–2024 olleet voimakkaasti esillä. Vaikka esimerkiksi EU:n sosiaalisten oikeuksien pilari laitettiin alulle ja hyväksyttiin jo kuusi vuotta sitten, oli vuonna 2020 puhjennut koronaviruspandemia lopullinen sysäys terveysaiheiden ja sosiaalipolitiikan jalansijan kasvulle EU:ssa ja sitä kautta myös Euroopan parlamentissa. Esimerkiksi [Euroopan terveysunionia](#) alettiin tosissaan kehittää vasta pandemian alettua.

Tammikuussa 2021 Euroopan komissio julkaisi vihreän kirjan eli keskustelualoitteen unionin väestön ikääntymisestä. Keskustelualoite pohjautuu komission kesällä 2020 julkaisemaan raporttiin, joka käsitteli Euroopan väestörakenteen muutosta sekä EU:n sosiaalisten oikeuksien pilaria.

Vihreässä kirjassa esitetään ikääntymiseen liittyviä keskeisiä kysymyksiä ja pohditaan mahdollisia tapoja ennakoita ja reagoida Euroopan väestön ikääntymisen sosioekonomisiin vaikutuksiin. Vihreän kirjan prioriteetteja ovat aktiivinen ikääntyminen, työelämässä pysyminen, eläkkeelle jääminen, sen mahdollisuudet ja aktiivinen eläkekaika sekä ikääntyvän väestön kasvavat tarpeet.

Kuva. Euroopan parlamentin Henrik Spaak -rakennus Brysselissä.

Kuva: Ailain Rolland.
© European Union.

3. EU:n hoivastrategia

Toistaiseksi vihreässä kirjassa määritellyistä aiheista aktiivisesti keskustelussa ovat lähinnä olleet ikääntyvän väestön kasvavat tarpeet. Tämä näkyy esimerkiksi Euroopan komission viime [syyskuussa julkistamassa hoito- ja hoivastrategiassa](#), jolloin aloimme ensimmäistä kertaa asettaa EU:n laajuisia vaatimuksia hyvälaatuiselle hoivalle ja ohjata hoivapalveluita oikeille raiteille.

Onkin korkea aika, että tunnustamme EU:ssa tarpeen yhteiselle koordinaatiolle hoiva-asioissa ja tunnustamme hoiva-alan pahan resurssipulan, hankalat työolot, hoivan laadun puutteet ja epätasa-arvon eri EU-maiden välillä ja sisällä. Hoivastrategia on ensiaskel kohti parempia hoivapalveluja ja parempaa pitkäaikaishoivaa.

Hoivastrategia suosittelee ja korostaa muun muassa yhteisöperusteiseen hoivaan siirtymistä, eli pois laitoshovasta, ihmisten itse valitsemaan ja heidän tarpeitaan vastaavaan hoivaan. Yhteisöperusteista hoivaa voi olla vaikkapa järjestöjen tuottamat paikalliset palvelut tai itse organisoidut hoivan muodot, esimerkiksi yhteiset ”mummo-kommuunit”. Strategia korostaa myös esimerkiksi hoivattavien ja hoitajien henkilökohtaisten tarpeiden huomioimista aiempaa paremmin, inklusiivisten elinympäristöjen vahvistamista, ihmisarvoisen hoivan takaamista ja hoivattavien itsemääräämisoikeuden vahvistamista.

Strategian tavoitteissa on mukana paljon hyviä asioita. Se ehdottaa keinoja laadukkaan, saavutettavan ja kohtuuhintaisen hoivan takaamiseksi kaikille, nostaa esille teknologian ja digipalveluiden mahdollisuudet, ihmisarvoisen hoivan, ikäystävälliset yhteiskunnat sekä hoiva-alan sukupuolittuneisuuden ja työmarkkinoiden eriytymisen ja sukupuolittuneisuuden. Strategia painottaa taloudellisten investointien tärkeyttä hoiva-alaan, erilaisten rahoitusmallien tuomista mukaan ja eri osapuolten konsultoimista. Myös Euroopan parlamentti vaati omassa, vuoden 2022 heinäkuussa hyväksytyssä hoivareportissaan, jossa olin toinen pääneuvottelija, vahvempaa investointia hoivaan. Pelkät kauniit puheet eivät riitä, vaan hoivapalveluihin on investoitava

riittävästi rahaa. Se on aloitettava nyt, ennen kuin hoivakriisi kaatuu toden teolla käsiimme Euroopan vanhetessa.

Hoivastrategiassa on toki myös puutteensa: esimerkiksi EU:n laajuisia yhteisiä laatumittareita hoivalle esitys ei lupaa. Myös omaishoitajien tukeminen jäi komission aloitteessa heikoksi, vaikka se tunnustaakin omaishoitajien työn taloudellisen arvon. Viime kesänä vaadimme parlamentin hoivamietinnössä omaishoitajille omaa omaishoitajaohjelmaa, mutta se jäi EU-strategiassa vielä saamatta. Työ eurooppalaisten omaishoitajien eteen jatkuu edelleen, ja syystä: heidän tekemänsä työ vastaa noin 80 prosenttia kaikesta hoivasta EU:ssa. Siksi omaishoitajan status pitäisi voida tunnustaa EU:n laajuisiin kriteereihin perustuen kaikkialla Euroopassa, ja omaishoitajalla tulisi olla mahdollisuus tukiin, lomiin ja räätälöityihin tukipalveluihin sekä kuntoutukseen. EU:n pitäisikin esittää omaishoitajia ja heidän palvelujaan koskevaa direktiiviä sekä eurooppalaista omaishoitostrategiaa.

EU-tasolla keskustelu on tähän mennessä ollut melko kattavaa ikääntyvän väestön tarpeista ja tulevista ratkaisuista niihin. Keskustelun täytyy jatkua, mutta sen sallisi mielellään laajenevan myös muihin vihreän kirjan aihepiireihin: aktiiviseen ikääntymiseen, ennaltaehkäisevään terveydenhuoltoon, elinikäiseen oppimiseen, esteettömyyteen, kaikille sopiviin elinympäristöihin, työelämän joustavuuteen eläkeiän kynnyksellä, riittävään toimeentuloon, sukupolvien väliseen solidaarisuuteen tai eläkeisiin ja EU-maiden eläkejärjestelmien yhteensovittamiseen.